

לבריאות והצלחת

שמואל בן זכריה וקלרה אידל. מרים בת יהושע ומרתא

פתחיה בן יאיר וחנה. חגית בת שמואל ומרים

וילדיהם דרור הלל ואשר יש'

עודד בן שמואל ומרים. מעין בת אפרים ואורלי

וילדיהם ידידיה רננה שירה אמונה

רועי בן משה ושרה. תמר בת שמואל ומרים

לרפואת חיים שמואל בן סימה

לעילוי נשמת פרל בת רבקה ע"ה

לעילוי נשמת

אלישבע שולביץ ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ

לעילוי נשמת

הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

דף קל"ט

היה לו קן והקדישו

נאמר בעניין שילוח הקן, "כִּי יִקְרָא קֶן צְפוּר", ללמד, שאין הפרשה מדברת אלא במוצא קן באקראי, אבל בקן של אדם, שהוא הכינוי וזימנו, רשאי ליטול ממנו את האפרוחים, בעוד האם רובצת עליהם.

והוא הדין אם הקדיש את הקן הזה, אף שעל ידי זה שוב אינו שלו אלא של הקדש, כל זמן שהוא במקומו הראשון, לא יצא מכלל מזומן בכך, והרי זה פטור משילוח הקן מטעם מזומן, [ואין צריך לטעם הקדש כדי לפוטרו].

אולם אם אחר שהקדיש את הקן ברחו ממנו גוזלות, ויצאו וקיננו במקום אחר, אין זה נחשב כמזומן, ובזה אינו פטור משילוח הקן אלא משום שהם הקדש, שאסור לשלחו, ומחויב להשיבו לגזבר, [כפי שנתבאר לעיל].

- **בקדשי מזבח**, כגון שהקדיש גוזלות להביא מהן עולה, וקדשו קדושת הגוף, ויצאו וברחו, וקיננו במקום אחר, **הכל מודים** שלא פקעה קדושתם מהם כשברחו, והרי הם בכלל דין זה, שפטור בהם משילוח הקן מטעם שהם הקדש.

- **אבל בקדשי בדק הבית**, כגון שהקדיש תרנגולת לבדק הבית, וקדשה קדושת דמים, ויצאה וברחה וקיננה במקום אחר, בזה נחלקו רב ושמואל. **לדעת רב**, דבר שאין בו אלא קדושת דמים, **כשבורח** מיד הקדש, כתרנגולת זו שברחה, **פוקעת ממנו קדושתו**, והרי הוא כחולין, **ואם כן נוהגת בה מצוות שילוח הקן**, [ורק קדושת הגוף אינה פוקעת על ידי הברחה].

ולדעת שמואל ורבי יוחנן, מאחר שכל מקום שהיא בורחת אליו, הוא רשות גבוה, שנאמר, "לֹא הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהָ", **אין הבריחה נחשבת כיציאה מרשות הקדש**, ומאחר שבכל מקום היא ברשות הקדש, לא יצאה לחולין, **ועדיין יש בה קדושת דמים**, ואם כן **פטור** בה ממצוות שילוח הקן **מטעם הקדש**, [שאסור לשלחה, ועליו להשיבה לגזבר].

הקדיש קן של הפקר

נאמר בתורה, "וְאִישׁ כִּי יִקְדֹּשׁ אֶת בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהִעֲרִיכוּ הַפֶּהן בְּיָדוֹ וַיִּבֶן רָע פֶּאֶשֶׁר יִעֲרִיד אֹתוֹ הַפֶּהן בְּיָדוֹ וְלֹא יִקְדֹּשׁ", ולמדו מכאן, שאין אדם מקדיש דבר, אלא אם כן הוא כביתו, כלומר שלו [וברשותו], ולפיכך, **מי שראה קן של הפקר, ואמר, הרי זה קדוש**, מאחר שאינו שלו, **לא אמר כלום, ועדיין הוא הפקר כבתחילה, ונוהגת בו מצוות שילוח הקן**, ואינו רשאי ליטול האפרוחים בעוד האם רובצת עליהם.

ורק כשיגביה את הקן, ויקנה אותו בהגבהה זו להיות שלו, יוכל להקדישו, אולם גם כשיעשה כן, לא יהא פטור ממצוות שילוח הקן מטעם הקדש, [שאסור לשלח את האם אלא להשיבה להקדש].

שכן אם מגביה את האפרוחים בלבד, כגון שבשעה שהגביה אותם לא היתה האם עליהם, ואחר כך חזרה האם, **הרי זה פטור משילוח הקן אף בלא שיקדישם**, כי מאחר שזכה באפרוחים, [אף שלא זכה באם], מעתה נחשבים הם **כמזומן**, ושוב לא נוהג בהם מצוות שילוח הקן, [כמו ששנינו, נטל את הבנים והחזירם לקן, ואחר כך חזרה האם עליהם, פטור מלשלח].

ואם הגביה את האם בלבד, אף על פי שהקדישה, אינו נפטור בכך ממצוות שילוח הקן, כי מיד שהגביה אותה, הוא מתחייב בשילוח, ואין ההקדש יכול להפקיעו ממצווה שכבר נתחייב בה, [כמו ששנינו, שאף על פי שכיסוי הדם אינו נוהג בהקדש, השוחט חיה ואחר כך מקדישה, חייב לכסות דמה, כי כבר נתחייב בכך קודם שהקדישה].

מה בין נדר לנדבה

א. לעניין קדשי מזבח.

האומר "הרי עלי קרבן", כלומר מתחייב אני להביא קרבן, **נדר הוא**, וכל זמן שלא יביא קרבן, לא יצא ידי נדרו, **ולפיכך, אם הפריש בהמה לקיום נדרו, ונגנבה או אבדה, לא יצא ידי נדרו, וחייב להביא בהמה אחרת** תחת הראשונה.

אבל האומר "הרי זה קרבן", כלומר בהמה זו אביא לקרבן, **נדבה היא**, ואין עליו חיוב אלא להביא בהמה זו לקרבן, כל זמן שהדבר אפשרי,

ולפיכך, אם אבדה או נגנבה, אינו מחויב להביא

אחרת תחת הראשונה.

ב. לעניין קדשי בדק הבית.

לדעת רבי יוחנן – הדין כנ"ל, אם נדר, "הרי עלי להביא ממון להקדש", והפריש ממון להביאו להקדש, ואחר כך אבד או נגנב, מחויב להביא ממון אחר להקדש, ולא יצא ידי נדרו, עד שיגיע ממונו לידי הגזבר. [נרק אם נדב ממון להקדש, שאמר, "ממון זה להקדש", לא נתחייב באחריותו, ואם נגנב או אבד פטור].

ולדעת ריש לקיש – יש חילוק בין נדר של קדשי מזבח, לנדר של קדשי בדק הבית, שהאומר, "הרי עלי קרבן", מתחייב להביא קרבן להקרבה בבית המקדש, ולפיכך, כל זמן שלא הביאו להקרבה בבית המקדש, אף שהפריש בהמה לכך, לא יצא ידי חובתו, ואם אבדה, יביא אחרת. אבל האומר, "הרי עלי להביא ממון להקדש", מתחייב להביא ממון לרשות הקדש, ומאחר שרשות הקדש היא בכל מקום, שנאמר, "לְה' הָאֶרֶץ וּמְלוֹאָהּ", מיד כשמפריש ממון לקיום נדרו, הרי הוא כמי שהביא את הממון ליד הקדש, ויצא ידי חובתו, ומעתה אם אבד או נגנב, פטור מלהביא אחר [ודווקא כשהממון קיים באיזה מקום בעולם, אבל אם אינו קיים, כגון שאמר "הרי עלי להביא שור זה לבדק הבית", ומת השור, מאחר שאינו נמצא בשום מקום כפי שהתחייב, לא קיים נדרו, ועליו להביא שור אחר תחתיו].

הפריש ערכו ונגנב או אבד

לעיל נתבאר, שיש חילוק בין נדר לנדבה לעניין חיוב אחריות, שהאומר, "הרי עלי קרבן", והפריש בהמה לנדרו, ואבדה, חייב להביא אחרת תחת הראשונה, והאומר, "הרי בהמה זו לקרבן", ואבדה נדבתו זו, אינו חייב להביא אחרת תחתיה.

ולהלן יתבאר בעזה"י לעניין ערכין, [שהמתחייב להביא ערכו, מביא כפי הערך הקצוב בתורה], מה דין מי שהתחייב להביא ערכו, והפרישו, ואבד או נגנב, האם חייב באחריותו, ועליו להביא אחר תחת הראשון.

< **מתחילה אמרו, שלדברי רב המנונא, בזה הכל מודים, שאפילו אמר "ערכי עלי", אין כוונתו לחייב עצמו באחריות אם יאבד או יגנב, ודיו בהפרשת ערכו כדי שיצא ידי חובת ערכו, כי על כרחו אומר זאת בלשון "עלי", שכן אינו יכול לומר זאת בדרך אחרת, ואם כן, אין ראייה מכך שאמר "עלי", שמקבל עליו אחריות, [והמוציא מחבירו עליו הראיה].**

- **אולם הקשו על כך, הלא היה יכול לומר "הריני בערכי", בלא לומר "עלי", ואם כן, מתוך שאמר "עלי", על כרחך קיבל עליו אחריות אם יאבד או יגנב אחר שיפריש את ערכו.**

< **ולמסקנה אמרו, שלדברי רב המנונא, אדרבה, לעניין ערכין הכל מודים, שאפילו לא אמר "עלי", אלא "הריני בערכי", ולא קיבל עליו אחריות אם יאבד או יגנב, בכל זאת חייב באחריות. והסיבה לכך מבוארת בברייתא, שנאמר בכתוב, "וְחָשַׁב לוֹ הַכֹּהֵן אֶת מִקְסַת הָעֶרְפָּךָ עַד שְׁנַת הַיָּבֵל וְנָתַן אֶת הָעֶרְפָּךָ בַּיּוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ לַה'", ללמד, שאין הערכין קדושים עד שינתנו לגזבר בפועל, ואם כן, כל זמן שלא בא הממון ליד הגזבר, לא יצא ידי חובת ערכו.**

-

חומר בכסוי הדם משילוח הקן, שכסוי הדם נוהג בחיה ובעוף, במזומן ובשאין מזומן, ושילוח הקן אינו נוהג אלא בעוף, ואינו נוהג אלא בשאינו מזומן.

דרשות הלמדות מכתובי פרשת שילוח הקן

< **"כִּי יִקְרָא"**.

– **אינך מחויב לחפש אחר קן בהרים ובגבעות, לקיים מצווה זו, אלא כשיארע, שתמצא קן, קיימנה, כן מבואר משלון הברייתא.**

– **אולם בגמרא אמרו, שהכתוב הזה בא ללמד, שאין מצווה זו נוהגת אלא רק בקן שאינו מזומן, כלומר שאינו שלך, אלא רק בקן של הפקר, שנזדמן לפניך.**

< **"קו"**.

– **לרבות אפילו ביצה אחת, או אפרוח אחד.**

< **"צפור"**.

– **ללמד, ששילוח הקן נוהג רק בעופות טהורים, הקרויים צפור. [כפי שיתבאר בעזה"י להלן].**

< **"לִפְנֵיךְ"**.

– **ברשותך, [וכגון שהיא רשות שאינה משתמרת, שאינה קונה לו את הנכנס לתוכה], כן מבואר בברייתא.**

– **אולם בגמרא אמרו, שהכתוב הזה בא ללמד, שמצווה זו נוהגת גם בקן שהיה שלך, וכגון שברחו מרשותך, ונעשו הפקר, שעתה נחשב הוא כאינו מזומן.**

< **"בְּדֶרֶךְ"**.

– ללמד שאף **ברשות הרבים** נוהגת מצווה זו,

כן מבואר מתחילת הברייתא.

– אולם מסקנת הברייתא, שהכתוב הזה בא ללמד, שאין דין זה נוהג אלא בדבר **שאינו קנוי** לך, כדרך, שאינה קנויה לך, ומכאן שאין שלוח הקן נוהג **במזומן**, [מכאן אמרו, יוני שובך, ויוני עלייה, שקננו בטפיחים [שנותנין בחומה] ובבירות, ואווזים ותרנגולים שברחו מהבית וקננו בפרדס, חייב בשילוח, כי אינם מזומנים. אבל קננו בתוך הבית, וכן יוני הרדסיאות, פטור משילוח].

– ובגמרא אמרו שהכתוב הזה בא ללמד על **קן הנמצא בים** [כגון ששטף הים את האילן, והיה קן בראשו], שגם בו נוהגת מצוות שילוח הקן, כי הים גם נקרא דרך שנאמר "כֹּה אָמַר ה' הַנּוֹתֵן בְּיָם דָּרָךְ וּבַיָּם עֵזִים נְתִיבָהּ". [אבל בקן הנמצא בשמים [כגון על גבי עוף גדול] לא נוהגת מצוות שילוח הקן ואף על פי שנאמר "דָּרָךְ הַנְּשָׁר בְּשָׁמַיִם דָּרָךְ נָחַשׁ עָלַי צוּר דָּרָךְ אָנִיָּה בְּלֵב יָם וְדָרָךְ גָּבַר בְּעֵלְמָה", מכל מקום השמים אינם קרויים "דרך" סתם, אלא "דָּרָךְ הַנְּשָׁר", ומצוות שילוח הקן אינה נוהגת אלא במקום הנקרא "דרך" סתם].

< "בְּכָל עֵץ".

– **כפשוטו**, כלומר שמצווה זו נוהגת בקן הנמצא בכל עץ.

< "או על הארץ".

– **להביא אף קן הנמצא בבורות שיחין ומערות.**

< שאר הכתוב יתבאר בעזה"י בהמשך הפרק.

"אֶפְרָחִים אוּ בִּיצִים וְהָאֵם רִבְצָת עַל הָאֶפְרָחִים אוּ עַל הַבִּיצִים לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים. שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים".

מצא קן בראשו של אדם

העפר אינו קרוי אדמה, אלא כשהוא על גבי הארץ. ומתוך שמצינו בכתוב, שגם עפר שעל ראש האדם קרוי אדמה, [וַיִּהְיֶה דָוִד בָּא עַד הָרֹאשׁ אֲשֶׁר יִשְׁתַּחֲוֶה שָׁם לְאֲקִים וְהִנֵּה לִקְרָאתוֹ חוּשֵׁי הָאָרֶץ קְרוּעַ בְּתַנְתּוֹ וְאֲדָמָה עַל רֹאשׁוֹ], למדנו, שהאדם עצמו גם נחשב כמו ארץ.

ואם כן, כשאמר הכתוב בעניין שילוח הקן "או על הארץ", קן שבראש אדם בכלל זה, ומכאן, שהמוצא קן בראשו של אדם, **חייב בשילוח הקן**.

[כן אמר רב מתנה לפפונאי].

עוד דברים שאמר רב מתנה לפפונאי

א. **משה מן התורה מניין.**

קודם שנולד משה, כבר נרמז שסופו לבוא וכמה יהיו שנותיו, בפרשת בראשית, בכתוב, "וַיֹּאמֶר ה' לֹא יָדוֹן רִיחֵי בְּאָדָם לְעֹלָם בְּשָׁגֹם הוּא בְּשָׂר וְהָיוּ יָמָיו **מָאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה**", "בְּשָׁגֹם" בגימטריא 345, כמו "משה", ונאמר, "וְהָיוּ יָמָיו **מָאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה**", וכך היו ימי חיי משה.

ב. **המן מן התורה מניין.**

מעשה המן שנתלה על העץ, נרמז בתורה, בפרשת בראשית, בכתוב, "וַיֹּאמֶר מִי הִגִּיד לָךְ פִּי עֵרִם אַתָּה **הָמֵן הָעֵץ** אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְבַלְתִּי אֶכֶל מִמֶּנּוּ אֶכְלָתִי".

ג. **אסתר מן התורה מניין.**

המעשה שארע בימי אסתר שהיה הסתר פנים וצרות נרמז בתורה בפרשת וילך, בכתוב, "**וְאֲנֹכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר** פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל הַרְעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָּנָה אֶל אֱלֹהִים אַחֲרַיִם".

ד. **מרדכי מן התורה מניין.**

גדולתו של מרדכי נרמזה בתורה, בפרשת כי תשא, בכתוב, "וְאֶתָּה קַח לָךְ **בְּשָׁמַיִם ראש מֶרְדֹּכַי** חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקִנְיָנוֹ בְּשָׁם מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתֵים וְקִנְיָה בְּשָׁם חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתֵים", ותרגום "מֶרְדֹּכַי" הוא "מירא דכיא", כמו מרדכי, ונקרא בתורה "בְּשָׁמַיִם ראש", שהיה ראש לכל הבשמים, הם הצדיקים ואנשי כנסת הגדולה.

יונים הרדסיאות

לעיל נתבאר, שיונים הרדסיאות, מאחר שדרכם ליגדל עם בני אדם, נחשבות כמזומנות, ולא נוהג בהם מצוות שילוח הקן.

- **י"א** שנקראו יוני הרדסיאות **על שם הורדוס המלך**, שגידל אותם בביתו.

- **וי"א** שנקראו יוני הדרסיאות **על שם שבאו ממקום הנקרא הדרס**.

ואמר רב כהנא – אני ראיתי אותן יונים שנשארו מבני בניהם של יוני הורדוס, שהיו עומדות שש עשרה שורות, שכל שורה רוחב מיל, והיו אומרות קירי קירי [אדוני אדוני. וכוונתן להורדוס שהיה אדונם]. היתה ביניהן אחת שלא היתה אומרת קירי קירי. אמרה לה חברתה, סומא, [כלומר שוטה], אמרי קירי קירי כמו שאנו אומרות. ענתה לה אותה יונה, סומא [כלומר את עצמך שוטה], אמרי בירי בירי [=עבד עבד], כלומר אותו שאת קוראת לו אדון, עבד הוא ולא אדון, [שהורדוס היה מעבדי בית חשמונאי, ומרד בהם, ומלך]. הביאווה עבדים

שנשארו מעבדי הורדוס, ושחטוה.

ואמר רב אשי – שרבי חנינא אמר לו, שאותן עופות, על ידי כשפים היו מלומדות לדבר.

צפור – טהורה ולא טמאה

לעיל נתבאר, שרק עופות טהורים נקראים בשם צפור, ולכן, מתוך שנאמר בעניין שלוח הקן "צפור", למדנו, שמצווה זו אינה נוהגת אלא בעופות טהורים.

והובאו כאן בסוגיה, הרבה כתובים, שנזכרה בהם המילה "צפור", וכולם נתבארו באופן שלא תכלול מילה זו אלא עופות טהורים.

א. "תבנית כל צפור כנף".

בעניין איסור עבודה זרה נאמר, "פן תשחתון ועשיתם לכם פסל תמונת כל סמל תבנית זכר או נקבה. תבנית כל בהמה אשר בארץ תבנית כל צפור כנף אשר תעוף בשמים", ובכלל האיסור, שלא לעשות דמות עופות טהורים, ושלא לעשות דמות עופות טמאים.

הכתוב "צפור", מלמד שלא לעשות דמות עופות טהורים. והכתוב "כנף", מלמד שלא לעשות דמות עופות טמאים, וכן שלא לעשות דמות חגבים.

ב. "החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף".

בעניין הבריות המהללות את ה' נאמר, "הללו את ה' מן הארץ... החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף... והללו את שם ה' כי נשגב שמו לבדו הודו על ארץ ושמים", ובכלל המהללים, עופות טהורים, ועופות טמאים.

הכתוב "וצפור", מלמד על העופות טהורים. והכתוב "כנף", מלמד על העופות טמאים, וכן על החגבים.

ג. "כל צפור כל כנף".

בעניין כל החי הבא אל התיבה נאמר, "המה וכל החיה למינה וכל הבהמה למינה וכל הרמש הרמש על הארץ למינהו וכל העוף למינהו כל צפור כל כנף. ויבאו אל נח... ובכלל הבאים, עופות טהורים, ועופות טמאים.

הכתוב "כל צפור", מלמד על העופות טהורים. והכתוב "כל כנף", מלמד על העופות טמאים, וכן על החגבים.

ד. "אמר לצפור כל כנף".

כשנצטווה יחזקאל לקבץ את כל החי נאמר לו "ונאפה בן אדם כה אמר ה' אקים אמר לצפור כל כנף וכל חיה חיה השדה הקבצו ויבאו האספו מסביב על זבחי אשר אני זבח לכם זבח גדול על הרי ישראל ואכלתם בשר ושתיתם דם", ובכלל הנקבצים, עופות טהורים, ועופות טמאים.

הכתוב "לצפור", מלמד על העופות טהורים. והכתוב "כל כנף", מלמד על העופות טמאים, וכן על החגבים.

ה. "צפרי שמיא".

כך מתאר נבוכנצר את האילן שראה בחלומו "עפיה [=ענפו] שפיר [=נאה] ואנבה [=ופריו] שגיא [=רב] ומזון לכלא בה [=ויש בו די מזון לכל הבריות] תחתיה תטלל חיות ברא [=תחת צילו חיות השדה] ובענפיה ידורן צפרי שמיא [=ובענפיו ידורו צפרי השמים] ומנה יתזון כל בשרא [=וממנו יזון כל בשר]", ובכלל העופות הבאים לדור באילן, עופות טהורים, ועופות טמאים.

שכן רק במקום שנאמר "צפור" או "צפורים" סתם, הכוונה לטהורים בלבד, אבל במקום שנאמר "צפרי השמים", הכוונה לכולם, בין טמאים בין טהורים.

דף ק"מ

[ו] "כל צפור טהרה תאכלו"

נתבאר, שכל מקום שנאמר "צפור", הכוונה לטהורה בלבד, ואף על פי כן, כשהזכירה תורה היתר אכילת עופות טהורים, לא נאמר "כל צפור" "תאכלו", אלא "כל צפור טהרה תאכלו", ולא משום שלולא הכתוב "טהרה" היה מקום לומר שגם טמאות בכלל, אלא ללמד, שגם בטהורות לא כולן מותרות, ויש מהן שהן אסורות באכילה.

- מתחילה רצו לומר, שהכתוב הזה בא ללמד על טהורות שהן טרפה, שאסורות באכילה, אולם דחו זאת, כי איסור טרפה כבר מפורש בכתוב אחר "נגלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה אני ה'".

- ולמסקנה, הכתוב הזה בא ללמד איסור עשה באכילת הציפור השחוטה של טהרת מצורע, [כלומר, "טהורה תאכלו", ולא האסורה, כגון שחוטה של מצורע, ולא הבא מכלל עשה, עשה], ואף שכבר נאמר על כך איסור לא תעשה, "ויזה אשר לא תאכלו מהם", נאמר על כך גם הכתוב הראשון, ללמד שיש בה עשה ולא תעשה. [ואין לומר שהכתוב הראשון מלמד איסור עשה לטרפה, כי מסתבר להעמידו במה שמדובר באותו עניין, [=דבר הלמד מעניינו], ובאותו עניין נאמר דין שחוטה של מצורע].

בעניין טהרת המצורע נאמר, "וְצִיָּה הִפְתּוּ וְלָקַח לְמִשְׁהוֹ שְׁתֵּי צְפָרִים חַיֹּת טְהוֹרוֹת וְעַץ אֶרֶז וְשָׁנִי תוֹלַעַת וְאַזְבִּי", ומתוך כך שנאמר "צְפָרִים", כבר ידענו שהכוונה לטהורות, שכן כבר נתבאר, שכל מקום שנאמר בו "צפור", הכוונה לטהורה, ומה שנאמר גם "חיות", וגם "טְהוֹרוֹת", בא ללמד שני דינים נוספים באותן צפרים.

א. "חיות".

– מלמד שיש להביא צפורים שיש בהן חיות

גמורה, ולא חסר בהן שום אבר.

ב. "טְהוֹרוֹת".

– מתחילה אמרו, שהכתוב הזה מלמד, שיש

להביא צפרים שאינן טרפה.

אולם דחו זאת כי לדעת האומרים שטרפה

אינה חיה יש ללמוד דין זה מהכתוב "חיות"

שכן טרפה אינה חיה.

ואף לדעת האומרים שטרפה חיה, ואם כן היא

בכלל הכתוב "חיות", מכל מקום יש ללמוד דין

זה בבניין אב, שכן מצינו מכשיר בפנים, [נאשם

מצורע וחטאות מחוסרי כפרה, שהן קרבנות

המכשירים את הבעלים לאכול קדשים], וכן מצינו

מכפר בפנים, [כל חטאות ואשמות]. ומצינו

מכשיר בחוץ, [צפורי מצורי שבאות לטהר אותן],

וכן מצינו מכפר בחוץ [שעיר המשתלח]. ומעתה,

כשם שאלו האמורים בפנים, דין המכשירים

כדין המכפרים, [לכל מיני כשרות וטהרה האמורים

בהם, שהרי גם המכשירים קרבים למזבח], כך

האמורים בחוץ, דין המכשיר כדין המכפר,

וכשם שהמכפר אינו כשר כשיש בו מום, [שהרי

היה ראוי להיות שעיר הפנימי קודם שהוגרל להיות

משתלח], כך המכשיר האמור בחוץ, הם צפורי

מצורע, אינם כשרים שיש בהם מום או כשהם

טרפה.

– ולכן אמר רב נחמן בר יצחק, שהכתוב

"טְהוֹרוֹת" בא ללמד על צפורי עיר הנידחת, שהן

פסולות למצורע, אף לציפור הנשחטת שלו.

[אבל לציפור המשולחת שלו, דין פשוט הוא

שהן פסולות, שכן הן אסורות בהנאה, ולא יתכן

שנשלח אותן על פני השדה, שיכשלו בהם בני

אדם].

– ורבא אמר, שהכתוב "טְהוֹרוֹת" בא ללמד על

צפורי מצורע, שאחר שהביא שתי צפורים

למצורע אחד, ונשחטה האחת, ויש לו לשלח את

הצפור השניה, עד שישלחנה היא פסולה

למצורע אחר, ולא יוכל להביא למצורע אחר

ציפור אחת, ולשוחטה, ולשלוח את הראשונה

עבור שני המצורעים. [ותוס' כתבו שרבא ורב נחמן

בר יצחק לא נחלקו אלא אחד למד את דינו מהכתוב

"חיות" ואחד לומד את דינו מהכתוב "טְהוֹרוֹת"].

– ורב פפא אמר, שהכתוב "טְהוֹרוֹת" בא ללמד

על צפורים שקנה בדמי עבודה זרה, שהן

פסולות למצורע, אף לציפור הנשחטת שלו.

[אבל לציפור המשולחת שלו, דין פשוט הוא

שהן פסולות, שכן הן אסורות בהנאה, שנאמר

"וְהָיְתָה תְּחִלָּתָהּ חֵרֶם כְּמֵהוּי", ללמד, שכל מה שאתה

קונה בו נעשה חרם כמוהו, ולא יתכן שנשלח

אותן על פני השדה, שיכשלו בהם בני אדם].

– ורבינא אמר, שהכתוב "טְהוֹרוֹת" בא ללמד על

צפורים שהרגו את הנפש, ועדיין לא נגמר דינן

למיתה, שהן פסולות למצורע, אף לציפור

הנשחטת שלו. [אבל לציפור המשולחת שלו, דין

פשוט הוא שהן פסולות, שכן יש להביאן לבי"ד

שנאמר "וּבְעֶרְתָּ הָרָע מִקִּרְבָּךְ", ואיך יהיה מותר

לשלח אותה. וציפור שנגמר דינה למיתה גם כן

דין פשוט הוא שהיא פסולה אף להישחט

למצורע כי דינה בסקילה].

-

כשעוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור, אין נוהג

מצוות שילוח הקן, כי האם קרויה בפרשה

"צפור", וכבר נתבאר, שאין צפור אלא טהורה.

וכן כשעוף טהור רובץ על ביצי עוף טמא, אין

נוהג מצוות שילוח הקן, כי נאמר בעניין, "וְנִאֲתָה

הַבְּנִים תִּתְקַח לָךְ", ללמד, שאין הפרשה מדברת

אלא בבנים הראויים לך באכילה, להוציא בנים

של עוף טמא, שאין בהם מצוות שילוח הקן.

אם או אפרוחים טרפה

כשהאפרוחים טרפות, אין נוהג מצוות שילוח

הקן, כי נאמר בעניין, "וְנִאֲתָה הַבְּנִים תִּתְקַח לָךְ",

ללמד, שאין הפרשה מדברת אלא בבנים

הראויים לך באכילה, להוציא בנים טרפות,

שאינן בהם מצוות שילוח הקן.

אבל כשהאם היא טרפה, והאפרוחים אינן

טרפה, נוהג מצוות שילוח הקן, ואין להקיש דין

האם לדין האפרוחים, שכן לעניין זה שאין

המצווה נוהגת אלא בטהורים, נכתב הדין לכל

אחד בפני עצמו, [באם נכתב "צפור", ובאפרוחים

נכתב "תקח לך"], ומכאן שדיני האם ודיני

האפרוחים אינם למדים זה מזה, ואם כן,

לעניין טרפה, שנכתב הדין רק באפרוחים, שאם

הם טרפה אין נוהג מצוות שילוח הקן, מאחר

שלא נכתב כן גם באם, כשהאם טרפה, נוהג

מצוות שילוח הקן.

הושיט ידו לקן ושחט מיעוט סימנים.

כבר נתבאר שכשהאפרוחים טרפה רשאי לטלם בלא לשלח את האם כי מאחר שהם טרפה אינם בכלל הכתוב "תקח לך".

ונסתפק רב הושעיא, מה הדין אם החל לשוחטם כשהם בקן, ועדיין לא יסיים את השחיטה, האם בשעה זו נוהג בהם מצוות שילוח הקן, כי אם יסיים את השחיטה יוכל לאוכלם, ואם כן מחויב גם עתה לשלח את האם. או מאחר שאם יניחם כך כמו שהם עתה, ולא יסיים את השחיטה, יפסלו מאכילה, לא נוהג בהם עתה מצוות שילוח הקן, ורשאי להחזיק באם ולסיים השחיטה.

ומסקנת הגמרא תיקו.

כמה ספקות בעניין

חציצה ברביצת האם על הבנים

א. כשמטלית פרוסה על גבי הביצים, והאם רובצת עליה, נסתפק רבי ירמיה האם הדבר נחשב כחציצה, או שגם עניין זה נחשב כרביצת האם על הבנים.

ב. כשיש נוצות תלושות על הביצים, והאם רובצת על הנוצות, נסתפק רבי ירמיה, האם הדבר נחשב כחציצה, או שגם עניין זה נחשב כרביצת האם על הבנים.

ג. כשיש ביצים מוזרות [שאינן בהם אפרוח ולא נוהג בהם דין שילוח הקן] **על גבי ביצים שיש בהם אפרוח, והאם רובצת על הביצים המוזרות**, נסתפק רבי ירמיה, האם הדבר נחשב כחציצה, או שגם עניין זה נחשב כרביצת האם על הבנים.

ד. כשיש שני סדרי ביצים זה על גב זה, והאם רובצת על הביצים העליונות, נסתפק רבי ירמיה, האם הדבר נחשב כחציצה, בינה לבין התחתונות ואם רוצה ליטול את התחתונות אינו צריך לשלח את האם.

ה. כשהזכר רבוץ על הביצים, והנקבה על גבי הזכר, נסתפק רבי ירמיה, האם הדבר נחשב כחציצה, בין האם לבין הביצים, ואם רוצה ליטול את התחתונות אינו צריך לשלח את האם.

ובכל אלו מסקנת הגמרא תיקו.

כשזכר טהור יושב על הביצים

לדברי הכל – אין כאן מצוות שילוח הקן, ואפילו הוא יושב על הביצים והאפרוחים שלו, שנאמר, "וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֶפְרוּחִים אוֹ עַל הַבֵּיצִים", לא נאמר דין זה אלא כשהאם רובצת עליהן.

כשנקבה טהורה יושבת על הביצים

לדברי הכל – כשהיא יושבת על הביצים שלה, יש כאן מצוות שילוח הקן, שכן נאמר בכתוב, "וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֶפְרוּחִים אוֹ עַל הַבֵּיצִים לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים ...". **אולם כשהיא יושבת על ביצים של עוף טהור אחר**, [כגון יונה על ביצי תסיל, או תסיל על ביצי יונה], **ספק בגמרא אם יש כאן מצוות שילוח הקן**. [כן יש להסתפק ברוב הצפורים, חוץ מקורא, שדרכו לישב על ביצי עופות אחרים, ודינו יתבאר בעזה"י להלן].

כשקורא נקבה יושבת על ביצי עוף טהור אחר לדברי הכל – מאחר שהקורא דרכו לישב על גבי ביצי עופות אחרים, כשקורא נקבה יושבת על ביצי עופות טהורים אחרים, היא נחשבת כאם של אותן ביצים, ולכן **יש כאן מצוות שילוח הקן**.

כשקורא זכר יושב על הביצים

לדעת רבי אליעזר – יש ללמוד בגזרה שווה, שרביצת הקורא הזכר נחשבת רביצה גמורה כרביצת הנקבה, שכן נאמר בו לשון דגירה, "קָרָא דָּגַר וְלֹא יָלַד", וכן נאמר לשון זה בנקבה, "וּבִקְעָה וְדָגְרָה בְּצִלָּהּ", ומעתה כשם שבנקבה דגירה גמורה היא, כך בקורא זכר דגירה גמורה היא, ואם כן, לעניין שילוח הקן הוא נידון כקורא נקבה, **ואפילו יושב על ביצי עוף טהור אחר יש כאן מצוות שילוח הקן**.

ולדעת חכמים – קורא זכר דינו כזכר של שאר מינים, ולא נוהג בו מצוות שילוח הקן אף כשהוא רבוץ על ביציו שלו.

היתה האם מעופפת על גבי הביצים

אם היה כתוב בפרשה, "וְהָאֵם יִשְׁבֶּת עַל הָאֶפְרוּחִים", לא היה הכתוב מדבר אלא באם היושבת עליהם לגמרי.

ואם היה כתוב בפרשה, "וְהָאֵם מְעַפֶּפֶת עַל הָאֶפְרוּחִים", היה הכתוב מדבר אף באם המעופפת גבוה מעל האפרוחים.

אבל עכשיו שנאמר בפרשה, "וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֶפְרוּחִים", אין הכתוב מדבר רק באם היושבת עליהם ממש, אלא גם באם המעופפת על גביהם, ובלבד שאינה מעופפת גבוה, אלא כשנוגעת בהם בכנפיה.

וזהו ששנינו, היתה מעופפת, בזמן שכנפיה נוגעות בקן, חייב לשלח. אין כנפיה נוגעות בקן, פטור מלשלח.

ומה שאמרנו, שכשהיא מעופפת ונוגעת בהם בכנפיה חייב לשלח, זה כשהיא נוגעת באפרוחים מלמעלה, אבל אם נוגעת בהם מן הצד פטור מלשלח.

היתה רובצת על גביהם בלא לדעת בהם

לדעת רב יהודה אמר רב – מתוך שנאמר "רְבִצָּת עַל הָאֶפְרָחִים", יש ללמוד דין נוסף, והוא, שאם האם יושבת ממש מעל האפרוחים, אף שאינה נוגעת בהם, יש כאן מצוות שילוח הקן, [כגון שישבה על ענפי אילן שמעל האפרוחים, ואם היו נוטלים את הענפים, היתה נופלת על האפרוחים, אבל אם היתה נופלת בצידם, אינם נחשבת כרובצת עליהם, ואין כאן מצוות שילוח הקן].

- **יש אומרים**, שדין הברייתא, שכשהאם על גבי האפרוחים, חייב בשילוח הקן, הוא רק כשהיא נוגעת באפרוחים, ואם כן יש להקשות מהברייתא על דברי רב יהודה אמר רב.

- **ויש אומרים**, שדין הברייתא, שכשהאם על גבי האפרוחים חייב בשילוח הקן, הוא אף כשאינה נוגעת באפרוחים, ואם כן הוא כדברי רב יהודה אמר רב.

היתה האם יושבת בין שני ביצים

כשהאם יושבת בין שני ביצים, ואינה נוגעת בהם, לדברי הכל אינו חייב בשילוח הקן, ורשאי ליטול הביצים בלא לשלחה.

- **ולדברי האומרים**, שיש להקשות מהברייתא על רב, כן הדין גם כשהאם נוגעת בביצים שבצידיה, כי נאמר "עַל הָאֶפְרָחִים", וכל שאינה על גביהם, אינו חייב בשילוח הקן.

- **ולדברי האומרים**, שיש ראייה מהברייתא לרב, כן הדין רק כשהאם אינה נוגעת בביצים שבצידיה, אבל אם היא נוגעת בהם, חייב בשילוח הקן.

דף קמ"א

קן שיש בו ביצה אחת או אפרוח אחד

יש בקן ביצה אחת בלבד, או אפרוח אחד בלבד, חייב לשלח, שנאמר, "קֵן" בלשון יחיד, לרבות אף את אלו.

קן שיש בו אפרוחים גדולים או ביצים מוזרות

היו בקן אפרוחים גדולים, או ביצים מוזרות, [שאין בהם אפרוח], פטור מלשלח, שנאמר, "וְהָאֵם רְבִצָּת עַל הָאֶפְרָחִים אוֹ עַל הַבֵּיצִים" להקישם זה לזה. מקיש ביצים לאפרוחים, ללמד, שהביצים האמורות כאן, הן ביצים שיש בהן אפרוח, כמו האפרוחים. ומקיש אפרוחים לביצים, ללמד, שהאפרוחים האמורים כאן, הם קטנים הצריכים לאמן, כמו הביצים.

"שֶׁלַח" אפילו מאה פעמים

שלח את האם וחזרה, אפילו מאה פעמים, עדיין מחויב לשלחה קודם שייטול את הבנים, שנאמר "שֶׁלַח", וכל זמן שהיא כאן, עדיין הוא מצווה בכך.

"תִּשְׁלַח" אף לדבר מצווה

לולא הכתוב "תִּשְׁלַח", היה מקום לומר, שלא חייבה תורה לשלח את האם קודם נטילת הבנים, אלא כשרוצה לקחתם לצורך עצמו, אבל כשצריך אותם לדבר מצווה, כגון לטהרת מצורע, שנאמר בה הציווי, "וְלָקַח לְמַטְהַר שְׁתֵּי צִפְרִים חַיִּוֹת טְהוֹרוֹת", רשאי ליטול את הבנים אף בלא לשלח את האם ולכך נאמר "תִּשְׁלַח" ללמד שאף כשאתה נצרך להם לדבר מצווה עליך לשלח האם תחילה.

ואמנם, דין זה, שאין לבוא לקחת גוזלים לצורך מצווה בעוד האם עליהם, פשוט הוא אף בלא הכתוב "תִּשְׁלַח", שכן הנוטל גוזלים בלא לשלח את האם, עובר בעשה "שֶׁלַח", ולא תעשה "לא תקח האם על הבנים", ודין פשוט הוא, שעשה "וְלָקַח לְמַטְהַר שְׁתֵּי צִפְרִים חַיִּוֹת טְהוֹרוֹת", לא ידחה עשה ולא תעשה.

והכתוב "תִּשְׁלַח" בא ללמד, שגם במקום שאין כאן עשה ולא תעשה של שילוח הקן, שכבר בטל אחד מהם, עדיין יש חיוב לשלח את האם קודם שייטול את הבנים לדבר מצווה.

ולהלן יתבארו בעזה"י, האופנים שאין בהם גם עשה וגם לא תעשה של שילוח הקן שלהם נצרך הכתוב "תִּשְׁלַח" ללמד שגם לדבר מצווה לא יקח הבנים קודם שילוח האם.

לדעת חכמים, איסור לא תעשה האמור בשילוח הקן, ניתק הוא לעשה האמור בו, כלומר, כך אמרה תורה, לא תקח האם על הבנים, ואם עברת על האיסור, תקנתך היא, שתחזור

ותשלחה, ובכך נחשב אתה כמי שלא עברתה על

האיסור.

- י"א שתקנת הלאו היא רק אם מיד שהתרו בו לשלח שלח בתוך כדי דיבור אבל אם לקח את האם וכשאמרו לו לשלחה לא שלחה מיד [אף ששלחה אחר זמן] נחשב הוא כמי שעבר על האיסור ומעתה אין בידו אלא מצוות עשה.

< ולדבריהם, על האופן הזה נאמר, "תִּשְׁלַח", ללמד, שגם עתה שאין כאן אלא מצוות עשה, לא תדחה מפני מצוות עשה של טהרת מצורע, [ואף ששניהם מצוות עשה, היה מקום לומר, שמצוות עשה של טהרת מצורע עדיפה, כי גדול הוא השלום שבין איש לאשתו, שהתירה תורה למחוק שמו של הקב"ה בעבורו, [במגילת סוטה], ואם כן, טהרת מצורע, שעל ידה האיש מותר בתשמיש המטה, גדולה היא, ותדחה מצות עשה של שילוח הקן].

- וי"א שתקנת הלאו היא כל זמן שיכול לקיים את העשה, ולכן, כל זמן שהאם קיימת, ויכול לשלחה, לא עבר באיסור לא תקח האם על הבנים, ועדיין הוא מוזהר בו, ורק כשישחטנה, ולא יוכל לשלחה, הוא עובר באיסור, ואם כן, לדעתם, כל זמן שהאם קיימת, יש כאן עשה ולא תעשה של שילוח הקן, ודין פשוט הוא, שמחויב לשלח את האם, גם אם רוצה לקחת הבנים לדבר מצווה.

ולדעת רבי יהודה, איסור לא תעשה האמור בשילוח הקן, אינו ניתק לעשה האמור בו, אלא כך אמרה תורה כשתראה קן, שלח האם, ולא תקח אותה על הבנים, אבל העובר על כך, אין לו תקנה, ואם כן, לדעתו, כשעבר על האיסור, לוקה על כך, ומעתה אינו מצווה לשלח את האם, ורשאי לקחת את הבנים עם האם אף לדבר הרשות, וקודם שעבר על כך, יש כאן גם עשה וגם לא תעשה, ודין פשוט הוא שלא יקח הבנים בלא לשלח האם, אף לדבר מצווה.

< והאופן שבו לדברי הכל יש כאן עשה בלבד, הוא, כשנטל את האם על מנת לשלחה, שבלקיחה אינו עובר על האיסור לא תקח האם על הבנים, שכן לצורך השילוח מותר לקחתה, ומעתה כשהיא בידו, אף אם משהה אותה, אינו עובר עוד על האיסור הזה, שהרי אינו לוקח את האם, ונמצא שמעתה אינו מצווה אלא במצוות עשה לשלח את האם, ועל האופן הזה נאמר "תִּשְׁלַח", ללמד, שגם עתה, שאין כאן אלא מצוות עשה, לא תדחה מפני מצוות עשה של טהרת מצורע, [ואף ששניהם מצוות עשה, היה מקום לומר, שמצוות עשה של טהרת מצורע עדיפה, כי גדול הוא השלום שבין איש לאשתו, שהתירה תורה למחוק שמו של הקב"ה בעבורו, [במגילת סוטה], ואם כן, טהרת מצורע, שעל ידה האיש מותר בתשמיש המטה, גדולה היא, ותדחה מצות עשה של שילוח הקן].

-

אמר, הריני נוטל את האם, ומשלח את הבנים, חייב, שנאמר, "שלח תשלח את האם, ואת הבנים תקח לך", [ולא נאמר, "שלח תשלח את הבנים ואת האם תקח לך"].

נטל את הבנים, והחזירם לקן, ואחר כך חזרה האם עליהם, רשאי לחזור לקחת את הבנים בלא לשלח את האם, כי מאחר שכבר זכה בבנים, הרי זה קן מזומן ופטור משילוח הקן.

העובר ונוטל את האם על הבנים

< לדעת חכמים – הנוטל את האם על הבנים חוזר ומשלחה ואינו לוקה על כך.

וכבר נתבאר דבריהם, שלדעתם, איסור לא תעשה האמור בשילוח הקן, ניתק הוא לעשה האמור בו, כלומר, כך אמרה תורה, לא תקח האם על הבנים, ואם עברת על האיסור, תקנתך היא, שתחזור ותשלחה, ובכך נחשב אתה כמי שלא עברתה על האיסור, שכן כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין לוקים עליה. [ורק כשלא יקיים העשה מיד, או כשיבטל העשה לגמרי, [כפי שתי הדעות הנזכרות לעיל], נחשב הוא כעובר באיסור לא תעשה ולוקה על כך].

< ולדעת רבי יהודה – הנוטל את האם על הבנים, הרי זה לוקה, בכל אופן אפילו אם חוזר מיד ומשלחה, ומכל מקום מאחר שנטל אינו צריך לשלח.

מתחילה נסתפקו בדבר האם גם לדעתו איסור לא תעשה האמור בשילוח הקן, ניתק הוא לעשה האמור בו ואף על פי כן לוקה על שעבר באיסור לא תעשה כי לדעתו גן לאו הניתק לעשה לוקין עליו.

אולם למסקנה מודה רבי יהודה שלא הניתק לעשה אין לוקין עליו וטעמו הוא, כי לדעתו, איסור לא תעשה האמור בשילוח הקן, אינו ניתק לעשה האמור בו, אלא כך אמרה תורה כשתראה קן, שלח האם, ולא תקח אותה על הבנים, אבל העובר על כך, אין לו תקנה, ולוקה על כך, ומעתה שוב אינו מצווה לשלח את האם, ורשאי לקחת את הבנים עם האם.

-

מבואר בברייתא, שלדברי רבי יהודה, גנב וגזלן, אף שעברו באיסור "לא תגזל", הניתק לעשה "והשיב את הגזלה", הרי אלו לוקים על כך,

ומכאן ראייה, שלדעת רבי יהודה לוקים על לאו

הניתק לעשה.

אולם רבי זירא דחה דברים אלו, ואמר, שודאי אין כאן מלקות גם לדעת רבי יהודה, כי ודאי גם לדעתו, לאו הניתק לעשה אין לוקים עליו, והברייתא הנ"ל, אינה ברייתא ששנו רבי חייא ורבי אושעיא, ואינה אמת, ואין להביא ממנה ראייה בבית המדרש.

מבואר בברייתא ששנו רבי חייא ורבי אושעיא, שלדברי רבי יהודה, הלוקח שכחה, ועובר על הכתוב, "וְשִׁכַּחַתְּ עִמָּךְ בְּשִׂדָּה לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ", וכן המכלה פאת שדהו, ועובר על הכתוב, "לֹא תִכְלֶה פְּאֵת שְׂדֶךְ לְקָצֵר", הרי זה לוקה, אף שאלו איסורים הניתקים לעשה, "לְעֵנִי וְלִגְרַתְּ תֵעָזֵב אִתָּם", ואם כן לכאורה יש מכאן ראייה, שלדעת רבי יהודה, לאו הניתק לעשה לוקים עליו.

אולם יש לדחות זאת, כי יתכן, שלדעתו אין כאן לאו הניתק לעשה, שהכתוב "לְעֵנִי וְלִגְרַתְּ תֵעָזֵב אִתָּם" אינו תקנת הלאו, אלא כך צוותה תורה, מתחילה עליך לעזוב דברים אלו לעניים, לא לשוב אחר השכחה, ולהניח פאה, אבל העובר על כך, אין לו תקנה.

מבואר בברייתא, שלדעת רבי יהודה, המותר מבשר הפסח עד הבוקר, אף שעובר על הכתוב, "וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר", אינו לוקה על כך, כי האיסור הזה ניתק לעשה, "וְהִנְתַּר מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ".

ומכאן ראייה שלדעת רבי יהודה, לאו הניתק לעשה אין לוקים עליו.

מדיני שילוח האם אחר שנטלה

כבר נתבאר שלדעת חכמים, איסור לא תעשה האמור בשילוח הקן, ניתק הוא לעשה האמור בו, כלומר, כך אמרה תורה, לא תקח האם על הבנים, ואם עברת על האיסור, תקנתך היא, שתחזור ותשלחה.

ולהלן יתבארו כמה פרטים בדין זה מה הוא השיעור שצריך לשלחה כדי לקיים העשה המתקן את האיסור וכיצד עליו לשלחה.

א. שיעור השילוח.

- לדברי רב יהודה, בכך שהוציאה מתחת ידו קיים מצוות שילוח, [ואפילו יכול לחזור ולתופשה].

ב. במה משלחה.

- לדברי רב הונא, יאחזנה ברגלה וישלחנה, שנאמר בכתוב "שלח", וכן מצינו לשון זו ברגל, שנאמר, "מִשְׁלַחֵי רַגְלֵי הַשּׂוֹר וְהַחֲמוֹר".

- ולדברי רב יהודה יאחזנה בכנפה וישלחנה, שזהו שילוח של צפור. [וזה שגזז את כנפי הצפור ושלחה ברגליה, הכה אותו רב יהודה מכת מרדות, על שביטל ממנה מצוות שילוח].

-

כשהרב נשאל על צפור, האם היא טעונה שילוח הקן, ומורה שהיא טעונה שילוח, אם הולך הרב ותופס אותה אחר שילוחה, הרי זה מכוער, כי יחשדו אותו שלטובת עצמו התיר, כדי שיזכה בה.

אולם אם זוכה בה באופן שאינו ניכר, כגון במצודה רחוקה, שאין השואל רואה אותה, הדבר מותר, וכן עשה רבא.

מצוות שילוח הקן ביוני שובך

ועליה שברשותו של אדם

כבר נתבאר שאין מצוות שילוח הקן במזומן, ואף על פי כן אמרו חכמים, שיוני שובך ויוני עליה שברשותו של אדם, יש בהם מצוות שילוח הקן.

לדעת רבא – אין בהם מצוות שילוח הקן, אלא **משעה שיצאו רוב הביצים עד שנפלו לקרקע**, אבל אחר שנפלו לרשותו, כבר זכה בהם בקניין חצר, ושוב אין בהם מצוות שילוח הקן, שהרי אינן הפקר.

ולדעת רב – אף לאחר שנפלו על הקרקע, **כל זמן שהאם רובצת עליהם**, לא זכה בהם בקניין חצר, שהרי אסור לאדם לזכות בביצים שהאם רובצת עליהם, ומה שאסור לו לזכות בו, לא קונה לו חצירו, ורק אם הלכה משם האם, וזכה בביצים, שוב אין כאן מצוות שילוח הקן.

דין גזל בקן שברשות אדם

א. יוני עליה ושובך שעפות ומוצאות מזונותיהם בשדות.

לדברי הכל מאחר שאינן משתמרות ברשות בעל העליה אינן קנויות לו מהתורה.

- ומתחילה אמרו, שמדברי חכמים הן קנויות לו, ויש בהם דין גזל, מפני דרכי שלום.

- אולם למסקנה פירש רש"י, שאינן קנויות לו כלל, הואיל ואינן נוחות לתופשן, לא סמכה דעת בעל השובך עליהן, ואינו מתקוטט עם התופס.

ב. ולעניין האפרוחים, והביצים שאינם יכולים לעוף.

לדעת רבא – אחר שיצאו מהאם, זכה בהם בעל

הרשות קניין גמור. וקודם לכן, אף שלא זכה בהם קניין גמור, מאחר שעומדים ליפול בחצרו, דעתו עליהם, ויש בהם גזל מפני דרכי שלום.

לדעת רב – משעה שמותר לבעל החצר לזכות בהם, [כלומר אחר שילוח האם], זכה בהם בקניין חצר, ויש בהם גזל גמור. אבל כל זמן שהאם רובצת עליהם, ואסור לו לזכות בהם, חצרו אינו זוכה לו בהם, ואינם שלו מהתורה, ואין בהם גזל אלא מפני דרכי שלום. [ואף שמהתורה הכל אסורים ליטול אותם משום מצוות שילוח הקן, יש להעמיד את הדין הזה בקטן שנטלם בהיתר, שהרי אינו מצווה בשילוח הקן, ומכל מקום אביו מחויב להחזירם מפני דרכי שלום].

-

כשלו בר סימון רצה להקנות גוזלות שובכו לרב יהודה, מאחר שלא זכה מהם האם מאז שיצאו מהביצים, עדיין לא זכה בהם לוי, כי אסור לזכות בהם, ולכן הוצרך תחילה לשלח את האם, כדי שיזכה בהם, ואז יכול היה להקנותם לרב יהודה בקניין סודר.

דף קמ"ב

שכר מצוות

במצוות שילוח הקן נאמר, "למען ייטב לך והארקת ימים", ויש ללמוד מכאן בקל וחומר, שאם מצווה קלה כזו, שאין בה חסרון כיס אלא של שילוח צפור אחת, שכרה מרובה כל כך, על אחת כמה וכמה מצוות חמורות שבתורה, ששכרן מרובה.

ולדעת רבי יעקב כל מקום שפירשה תורה שכר מצוות, כגון בשילוח הקן, "למען ייטב לך והארקת ימים", ובכבוד אב ואם, "למען יאריכון ימיה וימען ייטב לך", אין הכוונה לתשלום שכר בעולם הזה, אלא לתשלום שכר אחר תחיית המתים שייטיב ה' בעולם שכולו טוב ויארך ימים בעולם שכולו ארוך.

והסיבה לכך שכן דעתו, כי מעשה ראה, ששלח אחד את בנו לקיים מצוות שילוח הקן, ואף על פי שקיים בכך גם שילוח הקן וגם כיבוד אב, מת בירידתו מן האילן. [ואף ששלוחי מצווה אינן ניזוקים, במקום סכנה עלולים להינזק, ואותו אחד עלה בסולם רעוע].

ואף שרבי יעקב היה יכול לתלות מיתתו בכך שהרהר בעבודה זרה, שעונשה אף על ההרהור, ולכן נענש, מכל מקום היה סבור, שאם שכר המצוות הללו בעולם הזה, היה השכר מגן עליו שלא יחטא.

נזק בקיום המצווה

נתבאר, שרבי יעקב ראה אחד שעלה לאילן לקיים מצוות שילוח הקן וכיבוד אב, ונפל ונהרג. והקשו היאך יתכן הדבר, והלא כך אמר רבי אלעזר, שלוחי מצווה אינן ניזוקים, לא בהליכתם לקיים את המצווה ואף לא בחזרתם מקיום המצווה.

ותירצו שאותו שנפל עלה בסולם רעוע שההיזק מצוי ובמקום שהנזק מצוי גם שלוחי מצווה עלולים להינזק, שכן מצינו בשמואל, שהיה שליח מצווה למשוח את דוד למלך בציווי ה', ובכל זאת היה ירא משאול, כמו שנאמר "ויאמר ה' אל שמואל עד מתי אטה מתאבל אל שאול וצני מאסתיו ממלך על ישראל מלא קרנד שמן ולד אשלה אל ישי בית הלחמי פי ראיתי בבניו לי מלך. ויאמר שמואל איך אלה ושמע שאול והרגני ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך ואמרף לזבח לה' באתי" (שמואל א' ט"ז א'-ב').

ומבואר, שאם היה שכר מצוות בעולם הזה, היה זוכה לאריכות ימים על קיום המצווה הזו שנאמר בה אריכות ימים, למרות שהיה במקום סכנה, ורק עניין זה של הצלת שלוחי מצווה, אינו זוכה לו במקום סכנה.

הסיבה שאחר יצא לתרבות רעה

יש אומרים שאחר [=אלישע בן אבויה] יצא לתרבות רעה אחרי שראה אדם שקיים מצוות כיבוד אב ושילוח הקן, ובתוך כך נפל ומת, ולא נתקיים בו אריכות ימים המובטחת בשני המצוות הללו, ולפיכך אמר אין שכר על קיום המצוות, וחטא.

ויש אומרים שארע לו כן אחרי שראה את לשונו של חוצפית המתורגמן מוטלת באשפה, והקשה איך יתכן שפה שהפיק מרגליות ילחך עפר, וחטא.

ואמר על כך רב יוסף שאם היה אחר דורש את הפסוקים כרבי יעקב בן בתו, לא היה חוטא, כי אין שום קושיה מהמעשים הללו, שהרי אין תשלום שכר המצוות בעולם הזה.

סליק פרק שילוח הקן

הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו